

6) Valg af et medlem til Københavns havnebestyrelse for tiden indtil 31. december 1973 (i stedet for Ib Kolbjørn).

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviste formanden til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 11.51.

77. møde.

Tirsdag den 10. april kl. 13.30.

Formanden: I skrivelse af 6. april meddeler ministeren for Grønland, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov for Grønland om indførselsafgifter m. v. (Ændring af afgiftsberegningen og beregningen af det grønlandske reguleringspristal).

Kommunaludvalget har afgivet betænkning over forslag til lov om ændring af lov om kommunernes styrelse. Eksemplarer er omdelt.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Ministeren for Grønland (Knud Hertling): Jeg skal herved tillade mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring af lov for Grønland om indførselsafgifter m. v. (Ændring af afgiftsberegningen og beregningen af det grønlandske reguleringspristal).*

Ifølge et af EFs ministerråd vedtaget direktiv vedrørende tobaksbeskatning skal afgiften af cigaretter i medlemslandene opkræves efter et ensartet system, hvorefter afgiften sammensættes af en specifik afgift

og en værdiafgift. Værdiafgiften skal beregnes på grundlag af cigaretternes detailpris, medens den specifikke afgift for den mest solgte cigaret skal fastsættes således, at den udgør mindst 5 pct. og højst 75 pct. af summen af den specifikke afgift og værdiafgiften.

I overensstemmelse med direktivets bestemmelser foreslås det i lovforslaget, at den gældende cigaretafgift erstattes af en specifik afgift på 22,9 øre pr. stk. + en værdiafgift på 20 pct. af detailprisen.

Lovforslaget medfører ikke provenumæssige konsekvenser for Grønlands landskase og de grønlandske kommunekasser, ligesom lovforslaget ikke medfører nogen ændring af detailpriserne.

Lovforslaget er tiltrådt af Grønlands landsråd.

Idet jeg i øvrigt med hensyn til lovforslagets enkeltheder henviser til bemærkningerne til forslaget, skal jeg herved tillade mig at anbefale lovforslaget til det høje tings velvillige behandling.

Den første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om fremme af forespørgsel til ministeren for offentlige arbejder af Jens Foged m. fl.

(Forespørgslen (nr. IV) findes i tidenden sp. 5549).

Formanden: Hvis ingen gør indsigelse mod fremme af denne forespørgsel, betragter jeg tingets samtykke dertil som givet. (Ophold). Det er givet.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til militær straffelov.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 3) findes i tidenden sp. 599, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 1315).

Der var stillet 10 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Formanden: Sammen med denne sag foretages den følgende sag på dagsordenen, nemlig:

Anden behandling af forslag til militær retsplejelov.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 4) findes i tidenden sp. 599, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 1315).

Der var stillet 5 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagenes paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagenes overgang til tredje behandling satte til forhandling under ét.

Falk Hansen: Forslagene til ny militær straffelov og retsplejelov har efter første behandling i efteråret været drøftet indgående i retsudvalget. Som det fremgår af udvalgets betænkning, er der nu stillet diverse ændringsforslag såvel af ministeren som af flere af partierne.

Det er tidligere sagt, at socialdemokratiet har den opfattelse, at fredstidsforholdene i forsvaret og i det øvrige samfund bør ligne hinanden så meget som muligt, således at de særregler, som gælder for forsvarets personel, må være klart begrundet i de opgaver, som forsvaret skal løse. Dette princip må også gælde for den militære straffe- og retsplejeordning, og netop på dette område er der efter socialdemokratiets opfattelse behov for særregler.

Socialistisk folkeparti mener som det eneste af partierne, at man bør ophæve de to særlove. Jeg finder, det er et urealistisk forslag, simpelt hen fordi man må se i øjnene, at de værnepligtige befinder sig i en ganske særegen situation i forholdet til forsvaret som arbejdsgiver. Straffe- og retsplejereglerne må da udformes under skyldig hensyntagen til denne realitet.

Mange har måske den opfattelse, at de militære særlove simpelt hen er skrevet af efter de tilsvarende borgerlige love med den eneste forskel, at straffe og andre sanktioner er skærpet i de militære love. Dette er langt-

fra tilfældet. De militære love indeholder simpelt hen det sæt af regler, som er påkrævet som følge af forsvarets særlige situation både i fredstid og krigstid. Man kan f. eks. nævne en regel som § 21 i forslaget til militær straffelov. I medfør af denne bestemmelse kan den, der ved forskelsbehandling eller unødigt besværliggørelse af tjenesten forfølger en undergiven, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 4 måneder. Baggrunden for en regel af dette indhold findes ikke andre steder end i forsvaret, hvor den til gengæld er både rimelig og velmotiveret.

De af forsvarsministeren fremsatte ændringsforslag til militær straffelov er i det væsentlige af redaktionel art, idet der bl. a. er tilstræbt en tydeliggørelse af bestemmelserne og et bedre samspil mellem de enkelte paragraffer. Disse mindre ændringsforslag, som jeg ikke vil komme ind på i enkeltheder, er tiltrådt af samtlige partier bortset fra socialistisk folkeparti.

Herudover har det radikale venstre imidlertid stillet forslag om ophævelse af lovforslagets § 36, der indeholder en bestemmelse om, at den, der i krigstid inden for det militære forsvar foretager handlinger, som er egnet til dér at fremkalde modløshed, kan straffes med fængsel indtil 4 år.

Det er forståeligt, at man umiddelbart opfatter en sådan bestemmelse som stridende mod almindeligt anerkendte principper for ytringsfriheden. Man må imidlertid huske på, at der er tale om en regel, der kun vil kunne anvendes i en helt usædvanlig situation og selv da alene over for forsvarets personel. I krigstilfælde vil det f. eks. være en belastning for forsvaret, såfremt sande og usande rygter om fjendens formodede styrke kan cirkulere frit fra værnepligtig til værnepligtig. I en sådan situation vil der formodentlig altid versere en masse rygter, og det er selvfølgelig ikke meningen med bestemmelsen, at den soldat, der hører et sådant rygte, skal straffes, fordi han fortæller det til sin sidemand. Men det er på den anden side en erfaring, bl. a. fra den anden verdenskrig, at den såkaldte psykologiske krigsførelse ikke er den mindst effektive, og man håber i nogen grad at kunne bremse virkningen af denne gennem en bestemmelse som den angivne. Det er da helt klart, at en så bredt formuleret regel skal anvendes med varsomhed, men det er min opfattelse, at

[Falk Hansen.]

der kan være situationer under krig, hvor en sådan regel kan have sin betydning.

Ændringsforslagene vedrørende forslaget til militær retsplejelov er efter min opfattelse de mest centrale. Her tænker jeg for det første på ændringsforslag nr. 3 til § 38, stk. 2, hvor forsvarsministeren nu har foreslået, at det disciplinarmiddel, der består i tilbageholdelse på tjenestestedet efter normal arbejdstids ophør, maksimalt kan udstrækkes til en 14 dages periode mod tidligere 3 uger. Det er der et mindretal i udvalget som ikke kan støtte. Jeg finder, det er rigtigt med denne nedsættelse. Netop denne form for disciplinarmiddel betyder en væsentlig nyskabelse i forhold til de tidligere regler. Indførelsen af tilbageholdelse på tjenestestedet som et særligt disciplinarmiddel må ses i sammenhæng med ophævelsen af de særlige militære strafarter kvarterarrest og vagtarrest. Det har været en klar forudsætning, at de forseelser, for hvilke der tidligere blev idømt kvarterarrest og kortere tids vagtarrest, fremover skal afgøres gennem et disciplinarmiddel, herunder f. eks. tilbageholdelse på tjenestestedet eller bøde. Netop denne form for disciplinarmiddel må betragtes som en alvorlig sanktion i dag, hvor det er normalt, at de soldater, der ikke har vagt, forlader kasernerne hver eftermiddag, når dagens tjeneste er forbi.

Retsudvalget har drøftet dette særlige disciplinarmiddel meget indgående, og jeg vil gerne udtrykke min tilfredshed med, at forsvarsministeren nu foreslår længsteperioden sat til maksimalt 14 dage. Dette svarer til længsteperioden for de øvrige disciplinarmidler, f. eks. ekstravagter, som dog oven i købet ikke må idømmes for fulde 14 dage, idet hver fjerde dag inden for 14 dages perioden skal være vagtfri. Det betyder altså, at tilbageholdelse på tjenestestedet i 14 dage fortsat vil være det disciplinarmiddel, der i den længste ubrudte periode vil afskære den pågældende fra omverdenen.

Udvalgets flertal erkender, at nedsættelse af de 3 uger til 14 dage kan medføre, at hæftestraf kan komme på tale i enkelte tilfælde, hvor man ellers ville have kunnet nøjes med tilbageholdelse på tjenestestedet i 3 uger. Men i den forbindelse må man huske på, at den hæftestraf, der så bliver tale om, velhøjest bliver på 7-10 dage, idet hæftestrafen

jo er en langt mere indgribende foranstaltning end tilbageholdelse på tjenestestedet. Og der vil sikkert være nogle værnepligtige, der vil opfatte tilbageholdelse på tjenestestedet i 14 dage som en mere byrdefuld sanktion end hæfte i f. eks. 8 dage.

I realiteten er tilbageholdelse på tjenestestedet en art frihedsberøvelse, og eftersom denne som ethvert andet disciplinarmiddel pålægges administrativt, synes jeg, uanset de retssikkerhedsgarantier der gælder, at det er betryggende, at længsteperioden ikke kan overstige de 14 dage.

Som det blev nævnt under første behandling, er det uhyre vigtigt, at der skabes betryggende retssikkerhedsgarantier i forbindelse med pålæg af disciplinarmidler, idet sådanne pålægges administrativt af de militære chefer. Efter det oprindelige forslag skulle der oprettes et landsdækkende ankenævn, som pålagte disciplinarmidler kunne indbringes for. Forsvarsministeren har nu foreslået, at dette system udbygges, således at der også oprettes en lokal ankeinstans, nemlig et såkaldt disciplinarnævn, som pålagte disciplinarmidler kan indbringes for. Dette disciplinarnævn kommer til at bestå af auditøren, en talsmand og en befalingsmand. Dette forslag må betragtes som et meget stort fremskridt, idet en sådan lokal instans vil kunne behandle sagerne meget hurtigt, og såfremt det skønnes fornødent, vil der kunne ske afhøring af sagens parter uden væsentlige udgifter eller besvær. Jeg finder det også betryggende, at der på denne måde sker en juridisk vurdering af disse sager på et meget tidligt tidspunkt.

Ved første behandling gav hr. Tastesen udtryk for, at han er modstander af dødsstraf også i krigstid. Som det imidlertid fremgår, er dødsstraffen bibeholdt i forslaget til militær straffelov, idet forsvarsministeren er af den opfattelse, som jeg ganske deler, at en ophævelse af dødsstraffen bør ske samtidig for borgerlige og militære forbrydelser. Forsvarsministeren og justitsministeren har imidlertid tilkendegivet over for udvalget, at der i næste folketingsår vil blive fremsat forslag om ophævelse af dødsstraffen for såvel borgerlige som militære forbrydelser i krigstid. Til den tid vil folketingets medlemmer så få lejlighed til en mere principiel stillingtagen til hele spørgsmålet om dødsstraf.

[Falk Hansen.]

Jeg vil imidlertid gerne ved denne lejlighed knytte nogle bemærkninger til dette spørgsmål allerede nu. Der har i meget lang tid været enighed om, at dødsstraf for forbrydelser begået i fredstid simpelt hen ikke hører hjemme i det danske retssamfund. Den sidste henrettelse i fredstid, bortset fra retsopgøret efter besættelsen, skete i 1892. Men når det gælder dødsstraf for visse forbrydelser begået under krig eller besættelse, har vurderingen hidtil været en anden, ja, man kan måske sige det på den måde, at der langtfra har været eller er den samme enighed omkring spørgsmålet om opretholdelse eller ophævelse af dødsstraffen i krigstid.

Man må da spørge, hvad det er, der begrunder denne forskel i vurderingen af dødsstraffen. Det kan ikke være forbrydelsernes grovhed, idet flere af de forhold, der kan udløse dødsstraf i forbindelse med krig og besættelse, isoleret må betragtes som mindre grove end f. eks. drab på børn begået i fredstid, for hvilken forbrydelse gerningsmanden jo maksimalt kan straffes med fængsel for livstid med mulighed for senere benådning på prøve.

Efter min opfattelse må en meget væsentlig forskel mellem de to situationer søges i den omstændighed, at de ordinære retsmyndigheder ikke kan fungere normalt f. eks. under en besættelse, hvor den, der f. eks. udfører stikkervirksomhed for besættelsesmagten, ikke i første omgang vil kunne straffes overhovedet. I et sådant tilfælde er alternativet til dødsstraf altså ikke en længere varende fængselsstraf, men simpelt hen straffrihed, i hvert tilfælde indtil videre. Netop derfor vil mange mennesker lettere kunne blive tilskyndet til at begå sådanne forbrydelser, og netop derfor er der behov for, at samfundet gør noget særligt for at beskytte sig herimod.

Disse grunde fører selvfølgelig ikke nødvendigvis til kravet om dødsstraffens opretholdelse. Men man kan ikke uden videre se bort fra, at der efter en fjendtlig besættelse kan opstå et meget stærkt folkeligt krav om dødsstraf over for personer, der gennem angiveri til besættelsesmagten har sendt landsmænd i døden. Et sådan krav vil kunne opstå helt uafhængigt af, hvad der står i borgerlig eller militær straffelov herom, og man kan da spørge, om det ikke er

mest rimeligt på forhånd at have regler i straffeloven, der præciserer, at dødsstraffen kan komme på tale i helt ekstraordinære og ekstreme tilfælde.

Flere af mine bemærkninger vedrørende dødsstraffen har nok mest sigtet på borgerlige forbrydelser begået i krigstid. Men der er jo, som jeg har nævnt, enighed mellem forsvarministeren og justitsministeren om, at hele dette spørgsmål må betragtes under ét. Jeg tror, det er helt nødvendigt, at folkettinget i næste samling giver sig god tid til at drøfte dette spørgsmål særdeles indgående. Jeg skal i øvrigt ikke gøre flere bemærkninger herom i denne omgang, men med interesse se frem til den principielle drøftelse, der vil finde sted i næste samling.

Lad mig til slut vende tilbage til de to lovforslag, som folkettinget i dag skal behandle. Det er den socialdemokratiske gruppes opfattelse, at en gennemførelse af de to lovforslag vil give det danske forsvar en moderne og anvendelig straffe- og retsplejeordning, og det synes jeg man skylder såvel de værnepligtige som det faste personel. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke forsvarsministeren for de ændringsforslag, der er stillet efter samråd med udvalget, og jeg skal hermed anbefale forslagene med de af ministeren stillede ændringsforslag til vedtagelse og samtidig anbefale, at man stemmer imod de af forskellige mindretal stillede ændringsforslag.

Hans Toft: Det er op til folkettinget at drage omsorg for, at samfundsudviklingen i almindelighed afspejler sig i den nye lovgivning, og samtidig at den gældende lovgivning bringes à jour med denne udvikling. Set ud fra denne synsvinkel er det tilfredsstillende, at vi nu står nær målet med vedtagelse af en lovgivning, der for den militære straffe- og retsplejelov betyder, at de regler, der har været gældende siden 1937 — og for den militære retsplejelovs vedkommende endnu før — ændres i overensstemmelse med de udviklingstendenser, der inden for dette område har gjort sig gældende. Jeg tænker her såvel på nydannelserne inden for forsvaret i retning af forbedringer af de ledelsesmæssige, pædagogiske og samarbejds mæssige vilkår som på de forandringer, der er sket inden for den borgerlige retsplejelov og straffelov.

[Kans Toff.]

Det er naturligt, at disse ændrede forhold nu fører til ændringer i de love, vi i dag behandler, selv om der er tale om et område, der er af speciel karakter. Der er helt specielle hensyn at tage i denne lovgivning. Den skal kunne fungere i en for landet unormal situation, i krigstid. Der er specielle hensyn at tage til effektiviteten i forsvaret. Der kræves under hensyn hertil en orden og en disciplin, der uundgåeligt må afvige fra det civile liv.

Dette skal altså ikke betyde, at alt skal blive, som det er, og være, som det var. Det var i erkendelse af de ændrede forhold, at den tidligere forsvarsminister, Ninn-Hansen, nedsatte et udvalg med henblik på en revision af disse love, et arbejde, som er blevet fulgt op af den nuværende forsvarsminister. Målet har været i så vid udstrækning, som det er muligt, at tilnærme de regler, der er gældende i den militære straffe- og retspleje, til de regler, der i øvrigt er gældende for det civile samfund.

Det konservative folkeparti finder disse tilnærmelser til de civile regler tilfredsstillende, uden at vi hermed afviser nødvendigheden af en særlig militær straffe- og retsplejelov. Vi mener, at disse særlove er nødvendige, men samtidig at de bør indskrænkes til det mindst mulige, så de klart fremtræder som begrundet i den specielle opgave, som skal løses inden for forsvaret.

Ikke mindst i de seneste år er der sket ændringer i de værnepligtiges forhold, ændringer, som har skabt en større forbindelse mellem det militære og det civile miljø. De værnepligtige færdes i langt højere grad end tidligere i det civile samfund i tjenestetiden og modtager hermed også i større udstrækning påvirkninger herfra. Denne kendsgerning har i sig selv øget kravet til lighed, hvis uddannelsen inden for forsvaret fortsat skal virke tillokkende på ungdommen. Men afgørende for de unges positive holdning er det også, at straffe- og retsplejesystemet understøtter og ikke modarbejder de bestræbelser, der i øvrigt gøres inden for forsvaret for at forbedre forholdene og for at engagere de unge mere i uddannelsen. Forsvarets straffe- og disciplinarsystem er et af de midler, der kan tages i anvendelse for at sikre den rette orden og disciplin, men sanktionsreglerne

bør fortsat være nødløsningen, der kun iværksættes, når andre midler ikke slår til.

Denne tendens præger de foreliggende forslag, herunder det foreliggende forslag til ny militær straffelov, som den konservative folketingsgruppe kan tilslutte sig, som det nu foreligger med de af forsvarsministeren stillede ændringsforslag.

Derimod må vi stemme imod ændringsforslaget stillet af socialistisk folkeparti og ændringsforslaget vedrørende § 36 stillet af det radikale venstre.

Hvad angår den militære retsplejelov, kan jeg på et stort flertal af den konservative gruppes vegne give vor tilslutning til de tanker, der ligger i det oprindelige forslag fra ministeren. Vor tilslutning gælder også de af forsvarsministeren stillede ændringsforslag med undtagelse af ændringsforslaget vedrørende disciplinarmidlet tilbageholdelse på tjenestestedet, hvis maksimale varighed foreslås nedsat fra 3 uger til 14 dage.

For en god ordens skyld skal jeg også her meddele, at vi ikke kan tilslutte os socialistisk folkepartis ændringsforslag.

Ikke mindst forslaget til militær retsplejelov har været genstand for en stærk kritik og også en indgående drøftelse siden dets fremsættelse. Det gælder især placeringen af ansvaret i tiltalespørgsmål. Under førstebehandling her i tinget meddelte jeg, at vi under udvalgsarbejdet ønskede undersøgt, hvorvidt det vil være muligt at give rettergangschefen og auditøren dette ansvar i fællesskab. Vi har fået et svar, som er afvisende, fra forsvarsministeren, og vi erkender efter dette svar, at det ikke er en hensigtsmæssig løsning. Et stort flertal af den konservative folketingsgruppe kan herefter tilslutte sig, at det fremover bliver auditøren og ikke som nu rettergangschefen, der bliver påtalemyndighed, og at auditøren samtidig hermed får myndigheden til ikendelse af de arbitrære straffe.

Ikke mindst på dette område træder tilnærmelsen til den borgerlige retsplejelov frem i lyset, og vi finder denne udvikling tilfredsstillende. Det er en afgørende betingelse for de unges tillid til forsvaret, for deres følelse af retssikkerhed, at de også formelt er undergivet et juridisk ansvar, som tilfældet er i det civile liv på dette område.

[Hans Toft.]

Det er også hensynet til det enkelte individs følelse af retsgaranti, der ligger bag vort ønske om en ændret placering af ansvaret i påtalespørgsmål. Den enkelte skal vide, at han er sikret en juridisk korrekt behandling uden at have begrundet mistanke om det modsatte.

De ændrede regler for ansvaret i tiltale-spørgsmål må ses i sammenhæng med udvidelsen af disciplinarmidlerne, som jo fortsat skal høre under de militære chefers kompetence. Set i denne sammenhæng har de militære chefer bevaret et virksomt middel til opnåelse af den fornødne disciplin inden for forsvaret. Udvidelsen af rækken af disciplinarmidler omfatter bl. a. tilbageholdelse på tjenestestedet, hvis maksimale varighed nu af forsvarsministeren ved ændringsforslag er foreslået nedsat fra 3 uger til 14 dage. Jeg har svært ved at se, at dette ændringsforslag falder særlig godt sammen med det mål, som i øvrigt er søgt fremmet med de to lovforslag, nemlig at man i så vid udstrækning, som det er muligt, skal anvende disciplinarmidler i stedet for de kortere frihedsstraffe.

Som det fremgår af skrivelsen fra forsvarsministeren, som er optrykt i et bilag til betænkningen, vil en nedskæring fra 3 uger til 14 dage føre til, at der i de tilfælde, hvor der ellers kunne være anvendt disciplinarmiddel, nu i stedet må anvendes hæftestraf, altså en frihedsstraf. Jeg skal derfor gøre forsvarsministerens ord til mine, når han i sit svar desuden siger: „Det mest hensigtsmæssige vil utvivlsomt være en bibeholdelse af 3 ugers reglen.“ Specielt når denne regel ses i sammenhæng med den øvrige retssikkerhedsgaranti, der foreslås indsat i lovforslaget, disciplinarnævnet, finder vi det hensigtsmæssigt, at linjen holdes med hensyn til at begrænse frihedsstraffene og ikke at forøge dem, som tilfældet vil være ved vedtagelsen af dette ændringsforslag.

Hvad angår disciplinarnævnet skal jeg også på et flertal af min gruppes vegne udtrykke tilfredshed med, at dette foreslås indført i lovforslaget. Det er en yderligere garanti for den enkeltes retssikkerhed ud over det ankenævn, som oprindeligt var foreslået. Jeg må erkende, at jeg har min skepsis med hensyn til omkostningerne i forbindelse med dette nævn. Ministeren har over for udvalget oplyst, at der ikke vil være for-

bundet yderligere udgifter for det offentlige med dette nævns etablering, hvilket jeg håber at ministeren vil bekræfte her fra tingets talerstol.

Til sidst skal jeg sige, at et flertal af den konservative folketingsgruppe ved tredjebehandlingen agter at stemme for lovforslagene, selv om folketingsflertallet skulle følge udvalgsflertallet med hensyn til de ændringsforslag, hvor vi har tilkendegivet en anden holdning.

Hr. Falk Hansen var i sit indlæg inde på dødsstraffen. Jeg skal ikke komme med yderligere bemærkninger hertil, blot henviser til, at vi til efteråret i næste folketingssamling jo skal have en drøftelse heraf. Vi vil i mit parti vente med at tilkendegive vor stilling til denne lejlighed.

Arne Christiansen: Der er nu gået mere end et halvt år, siden forslagene til militær straffelov og til militær retsplejelov blev genfremsat. Der er blevet tid til det grundige udvalgsarbejde, som flere ordførere ved første behandling anså for nødvendigt.

Vi står nu ved den afsluttende debat om et emne, der går betydelig længere tilbage end datoen for forslagene første fremsættelse. Udgangspunktet var, som det også er nævnt her i dag, klimaudvalgets delbetænkning fra 1970, og det lovforberedende arbejde begyndte samme år under VKR-regeringen. Jeg nævner dette, fordi det tjener til at understrege dels den brede erkendelse af, at det er nødvendigt med en ajourføring af disse love i overensstemmelse med udviklingen inden for straffelovgivningen og retsplejen i samfundet i øvrigt, dels den — på ét parti nær — lige så brede erkendelse af, at særlove på disse områder er nødvendige for forsvaret, hvis det skal kunne løse sine opgaver. Måske bør det tilføjes, at mens den militære straffelov er et supplement til borgerlig straffelov, er militær retsplejelov en undtagelseslov til lov om rettens pleje.

Allerede ved første behandling meldte sig en række spørgsmål, og adskilligt flere er kommet til under udvalgsarbejdet. Generelt sagt har vi, som allerede antydet, stået over for en afvejning af på den ene side modernisering og menneskeliggørelse af disse love, så forsvaret heller ikke på disse områder fremtræder som værende ude af takt med tiden, på den anden side nødven-

[Arne Christiansen.]

digheden af at opretholde den disciplin, orden og respekt, uden hvilke et forsvar ikke kan fungere.

Mens det første synspunkt naturligvis vinder bred tilslutning på alle niveauer fra menige til øverste chefer, er det lige så naturligt, at det sidste synspunkt først og fremmest er at finde hos befalingsmænd og officerer. Dermed være ikke sagt, at mandskabet ikke erkender nødvendigheden af disciplin, orden og respekt, men der er nuancer i opfattelsen af midlerne til at etablere og sikre disse ting.

Man kan så spørge: har vi opnået den for tiden og for alle parter bedste løsning? Det kan vel næppe besvares med et ja eller et nej, men jeg kan ikke lade være med at notere, at Værnepligtige menige Talsmænds tjenestebestemmelserudvalg i en omfattende og velargumenteret henvendelse til udvalget udtrykker skuffelse over, hvorledes klimaudvalgets — som det hedder — „inspirerende“ oplæg tager sig ud, udmøntet i lovforslaget. Heroverfor står, som man har kunnet læse i dagspressen og i fagblade, erfarne rettergangscheferes kritik og skepsis over for lovforslagene. Dette kan efter min opfattelse føre til den konklusion, at resultatet i praksis nok skal vise sig i overensstemmelse med de pædagogiske, ledelsesmæssige og samarbejds-mæssige synspunkter, der har ligget til grund for reformen.

Jeg skal herefter kort vende mig til nogle af de foreliggende ændringsforslag. Som noget væsentligt vil jeg gerne fremhæve ændringsforslaget til § 43 i forslaget til militær retsplejelov om oprettelse af disciplinarnævnet. Den, der er blevet pålagt et disciplinarnævn middel af en rettergangschef, kan forlange sagen forelagt i disciplinarnævnet, hvis afgørelse så kan ankes af såvel den pågældende som rettergangschefen. Et stærkt ønske fra talsmandsorganisationen er her imødekommet, og det bør tilføjes, at både forsvarrets auditører, Forbundet af danske Linjeofficerer og Hjemmeværnets

faste Officerer også har peget på denne løsning, som nu indgår i loven.

Venstre kan tiltræde denne udvidede mulighed for klage og tillægger disciplinarnævnets sammensætning afgørende betydning. Det skal bestå af en auditør, en talsmand af samme grad som den, der er pålagt disciplinarnævnets midlet, og dennes foranstående. Det lokale kendskab til forholdene sikres dermed, og talsmandsrepræsentationen vil forhåbentlig også vise sig at være garant for, at muligheden for sagsforelæggelse for disciplinarnævnet ikke fører til misbrug og dermed til unødigt trætte og unødige udgifter.

I denne forbindelse vil jeg gerne indskyde en bemærkning om omkostningerne i det hele taget ved denne reform. Jeg rejste allerede ved første behandling spørgsmålet om omkostningerne i forbindelse med auditørkorpsets udvidede arbejdsområde. Jeg har noteret mig ministerens oplysninger til udvalget om, at det nuværende auditørtal er tilstrækkeligt, samt at det ikke skønnes nødvendigt at udvide antallet af ansatte under forsvarrets auditørkorps.

Må jeg om ændringsforslagene videre sige, at venstre stiller sig noget uforstående over for ministerens ændringsforslag til § 38, ligeledes i militær retsplejelov. I denne paragrafs stk. 2 fastslås oprindeligt, at disciplinarnævnets midlet tilbageholdelse på tjenestestedet ikke må udstrækkes ud over 3 uger, og ministeren har selv, som det også vil fremgå af bilag til betænkningen, givet udtryk for, at en reduktion af 3 ugers reglen til 14 dage vil kunne medføre anvendelse af hæftestraf i dette interval, der vil være dækket af tilbageholdelse mellem 14 dage og 3 uger. Jeg må derfor give ministeren ret i, at det mest hensigtsmæssige på denne baggrund utvivlsomt ville være at bibeholde 3 ugers reglen, altså at lade forslaget oprindelige § 38 være uændret. Ministeren burde næppe i dette tilfælde have lyttet til sine partifælder og det radikale venstre, for det kan nemt blive en bjørnetjeneste, man gør det menige mandskab.

[Arne Christiansen.]

Jeg skal derfor anbefale at stemme imod dette ændringsforslag.

Jeg finder ingen anledning til at kommentere ministerens øvrige ændringsforslag, som venstre kan tiltræde, hvilket også indebærer, at vi kan stemme for den militære straffelov som indstillet af flertallet og altså ikke stemme for det radikale venstres ændringsforslag om ophævelse af den militære straffelovs § 36, der omhandler den, der i krigstid inden for det militære forsvar foretager handlinger, som er egnet til dér at fremkalde modløshed. Slige forsøg på psykologisk krigsførelse i geleddet kan straffes med fængsel i indtil 4 år. Det turde være temmelig inkonsekvent at opretholde et forsvar og så, når det skulle bestå sin prøve, at tillade åndelig sabotage.

Til slut kun dette: spørgsmålet om dødsstraffens berettigelse i den militære straffelov er draget ind i debatten allerede ved førstebehandlingen. Jeg skal i modsætning til den socialdemokratiske ordfører begrænse mig til at henvise til betænkningens ord om, at der en anden gang bliver lejlighed til debat om og stillingtagen til dette alvorlige spørgsmål.

Endelig skal jeg opsummere: venstre anbefaler altså at stemme for forsvarsministerens ændringsforslag til militær straffelov, men at stemme imod de radikales ændringsforslag til § 36 i denne lov. Venstre anbefaler at stemme for ministerens ændringsforslag til militær retsplejelov med undtagelse af ændringsforslaget til § 38, som venstre anbefaler at stemme imod.

På baggrund af, hvad jeg her har sagt, turde det vel næsten være overflødigt at sige, at vi også anbefaler at stemme imod SF's afskaffelsesforslag.

Westergaard Andersen: Hvis en soldat kommer tilbage fra et sønderskudt København til fronten, vil det ikke være fornuftigt af ham at omtale det; han kan risikere fængsling i indtil 4 år. Hvis en soldat kender styrkemålene for de russiske styrker fra f. eks. Institute of Strategic Studies, vil det være fornuftigt af ham ikke at omtale det; han risikerer fængsel i indtil 4 år. Hvis han i fredstid har en politisk overbevisning, der går ud på, at der ikke er synderlige forudsætninger og muligheder for et langvarigt

forsvar af Danmark, vil det i krigstid være klogt at holde den politiske overbevisning tilbage, hvis han er soldat; han risikerer ellers fængsel i indtil 4 år.

Der var et af oldtidens folk, om hvem man sagde, at de lærte de unge at ride og skyde med bue og tale sandhed. I Danmark lærer vi dem at køre bil og affyre ildvåben, men det med sandheden skal man tage med lidt forsigtighed.

Det er bestemmelsen i § 36 i den militære straffelov, der gør disse kommentarer nødvendige. De rimelige hensyn, som også vi forstår forsvaret har krav på i krigstid, anser vi faktisk for dækket ind af § 33, der siger, at den, der forleder til mytteri, overgivelse eller overløben til fjenden eller udbreder oprørske eller fjendtlige opråb i det danske militære forsvar, bliver straffet. Det er konsekvenserne af handlingen, der medfører straffen, ikke selve det, at man gør opmærksom på i øvrigt korrekte forhold.

Alvorligt forekommer det mig også at være, at det vel i nogle situationer kan være problematisk, hvorvidt ulovligheder kan omtales i fred for § 36. Jeg tænker her på f. eks. krigsforbrydelsen ved My Lai, hvor problematikken jo var den, at der var højrestående inden for dette forsvarsapparat, som vidste om denne krigsforbrydelse, men som holdt deres viden tilbage for ikke at skade moralen blandt tropperne; sådan blev det jo i hvert fald fremstillet. Her ønskede altså disse instanser intet at foretage sig, fordi kendskab til forbrydelsen ville virke skadeligt for værnet, ville skabe modløshed. Derfor ville den soldat, der gik til bladene i en sådan situation inden for det danske forsvar, efter min vurdering løbe en risiko for, at også § 36 kunne blive bragt i anvendelse.

I øvrigt har bl. a. My Lai krigsforbrydelsen sat sig spor i det foreliggende forslag til militær straffelov med § 9, der siger, at den, der ved at adlyde en foresats tjenstlige befaling begår en strafbar handling, er straffri, medmindre han vidste, at der ved bealingen tilsigtedes en sådan handling eller dette var umiddelbart indlysende. Men det kan jo i visse tilfælde skabe problemer for den soldat, der samtidig ved, at han efter en anden paragraf bliver straffet, hvis han undlader at udføre en befaling.

Vi har drøftet sagen i udvalget, men har faktisk ikke fundet nogen løsning på det.

[Westergaard Anderson.]

Snørklede juridiske betragtninger har endda stillet sig i vejen for, at man kunne gøre direkte opmærksom i loven på problemet ved at henvise til § 9 ved den anden paragraf. Jeg håber så til gengæld, at de værnepligtige og i øvrigt mandskabet bliver dette omhyggeligt forklaret i håndbogen for mandskabet, og at det bliver understreget ved den mundtlige gennemgang.

Om dødsstraffen, som har været ganske indgående behandlet i udvalget, vil jeg gerne sige, at mit parti er modstander af denne strafform. Dertil kommer i dette lovforslag, at dødsstraffen konverteres til livsvarigt fængsel ved krigshandlingernes ophør, og med den korte varighed, man kan forudse en krig vil have i Danmark, vil det føre til rent tilfældig behandling af lige tilfælde. Vi betvivler endvidere, at bestemmelsen i virkeligheden vil have nogen indflydelse på tilbøjeligheden til selvtægt.

Som mit partis ordfører vil jeg gerne tilføje, at når det løfte, som justits- og forsvarsministrene har givet udvalget, giver udsigt til, at dødsstraffen forsvinder også i femtekolonne-loven, er det for os en ekstra tilskyndelse til at støtte. Derfor kan ministrene være sikre på, at når vi nu til efteråret kommer til afstemning om dødsstraf — og jeg forestiller mig, at den bliver givet til fri forhandling i tinget, og at det vil dele partierne — kan de i hvert fald regne med det radikale venstre i dette spørgsmål.

Det er en klassisk bemærkning i dansk politik, at man ikke skal lovgive længere, end livet kræver, og vi har overvejet meget nøje i udvalget, om det er nødvendigt med en lovgivning som denne; det har også været drøftet med organisationer for stampersonellet.

Vi mener, at det er nødvendigt, og vi har to argumenter for det: der findes særlig lovgivning også på andre områder i samfundet, og det er nødvendigt, at de værnepligtige, der jo bliver indkaldt til en tvungen tjeneste, har visse bestemmelser at rette sig efter. Stampersonel og værnepligtige vil i mange tilfælde komme til at operere side om side, og det er da uholdbart, om man skulle have forskellige bestemmelser for de to grupper. Derfor kan man ikke undtage nogen del. Yderligere: at befalingsmændene med deres myndigheds særlige vilkår må have visse

straffebestemmelser, for at det menige mandskab kan være sikret. Hvis SF havde været med i drøftelsen af disse forhold i udvalget, tror jeg ikke, partiet ville have fundet det fornuftigt at stille sit ændringsforslag. Vi tager ikke i betænkning at stemme det ned.

Det er i det hele taget vigtigt at holde sig for øje, at denne lov vender begge veje, og det har i udvalgsarbejdet fået til følge, at vi har fået ensartet strafferamme i §§ 21-22, bestemmelser for befalingsmændene, ensartet med bestemmelserne i § 20 for det værnepligtige mandskab. Jeg gør også udtrykkelig opmærksom på, at bestemmelserne i § 15 gælder i lige høj grad for de værnepligtige og befalingsmandskabet. § 15 er i det hele taget en nøgleparagraf. Alle de øvrige er uddybende forklaringer. Vi har da bestræbt os på i udvalgsarbejdet at gøre disse forklaringer helt tydelige, ganske entydige, og det har sat sig visse spor i lovteksten. Flere fremgår af de svar fra forsvarsministeren, som findes i betænkningstilaget.

Vi fandt det også ønskeligt, om § 15 var blevet gjort udtømmende. De værnepligtige menige talsmænds tjenestebestemmelsesudvalg har foreslået, at der blev udarbejdet et omfattende ordensreglement svarende til politivedtægten, og så kunne hvert tjenestested udtage fra dette ordensreglement det, der nu passede til det pågældende tjenestested. Vi finder forslaget rigtigt og har forgæves søgt at vinde ministerens øre herfor, men ministeren vil altså ikke, og vi har ikke selv de fornødne muligheder for at udarbejde et forslag; jeg forestiller mig, at den næste ændring af denne lov må gå ud på at rette her.

Tilsvarende de beskyttelser af mandskabet, som jeg har omtalt, er det forslag, som udvalget har foranlediget ministeren til at udarbejde om forbedrede ankemuligheder, en betydningsfuld forbedring for mandskabet. Disciplinarmidler er ikke straffe og derfor ikke underkastet de samme ankemuligheder som straffe. I det oprindelige forslag var appelmuligheden en fjern, uhåndterlig, central myndighed, som man kunne have ængstelse for ville vise sig temmelig illusorisk i praksis. Indførelsen af det lokale disciplinarnavn vil i hvert fald kunne fungere hurtigt, og det er praktisk. Vi er ikke bekymrede for, at det skal blive mis-

[Westergaard Andersen.]

brugt; det vil nævnet selv kunne beskytte sig imod. Med denne lov skabes der forudsætninger for færre straffe ved at udstrække området for anvendelse af disciplinarmidler.

Et mindretal, venstre og konservative, er blevet så nervøse for indskrænkningen af disciplinarmidlet tilbageholdelse på tjenestestedet fra maksimalt 3 uger til 14 dage, at det stiller forslag om fastholdelse af helt op til 3 ugers tilbageholdelse, og vi har jo netop hørt argumenterne herfor. Skal man vurdere dette, må det sammenholdes med, at den mildeste straf er 7 dages hæfte. Udviklingen på tjenestestederne går i retning af, at mandskabet ikke er på tjenestestederne uden for selve tjenesten. Vi har andre steder diskuteret, hvilke følger det må få for kaserneforholdene; det er i høj grad affolkede områder uden for tjenesten, og derfor kommer tilbageholdelse i højere grad i nutiden til at virke som isolation, end det har gjort tidligere, og mere end 14 dages isolation i en tom kaserne er jeg overbevist om vil af alle blive følt som en stærkere straf end 7 dages hæfte.

Jeg vil beklage, at ministeren i et svar har fulgt en gammeldags, forbenet embedsmandstankegang og har fortolket, at 3 ugers tilbageholdelse skulle svare til 7 dages hæfte. Livet er anderledes, og jeg tror, det vil slå igennem i praksis på trods af ministerens her uheldige anvisning.

Vi anbefaler at stemme imod venstres og de konservatives ændringsforslag, ligesom SF's ændringsforslag til den militære retsplejelov, der er lige så dårligt underbygget som det til den militære straffelov.

Vi havde gerne set, at retsplejelovens § 14 var blevet ændret, så den mulighed, der er for, at de meniges skabe gennemrodes uden retskendelse, blev lukket. Det strider efter min overbevisning imod god tone i mange hjem for den aldersklasses vedkommende, som er blevet indkaldt. Men også her har vi talt for døve øren, og tanken må da vente, indtil nutiden indhenter den ministerielle tankegang.

Afsluttende gør jeg endnu en gang opmærksom på de mange optrykte minister-svar i bilagshæftet og henstiller til ministeren, at de må komme hver eneste talsmand i hænde for fremtiden. Der står — og det vil

ministeren vel sidst af alle bestride — mange nyttige ting at få forstand af.

Vi får med disse love gennemført et lovgivningsarbejde, som er præget af mange forbedringer. Vi har, som det er fremgået, stadig enkelte indvendinger, men alt i alt er her præsteret en meget væsentlig modernisering. Med de mange tidssvarende forbedringer, som disse lovforslag byder på, er det radikale venstre helt parat til at tage medansvar for at føre dem igennem til lov.

Poul Dam: Det kan ikke være ukendt for dette høje ting, at socialistisk folkeparti ikke er tilhænger af militæret. Vi mener, at det er en overflødig institution, og vi kunne for så vidt ud fra dette synspunkt sige, at det ikke kommer os ved, om vi har en særlig militær straffelov og militær retsplejelov.

Det ville imidlertid være forkert. Et stort flertal i dette ting opretholder mod bedre overbevisning et dansk militær, og så må vi være med til at skabe fornuftige forhold inden for de rammer, som vi kan være med til.

Jeg sagde „mod bedre overbevisning“, for det er jo fuldstændig klart, når man hører ordførerne i denne sag — som i enhver sag, der berører militæret — at der ikke er noget parti i denne sal, der tror på, at det danske militær er nogen nytte til. Man har det, fordi man skal have det, fordi man tror, man skal have det, fordi man mener, at man kan besværges nogle magter med at have det. Hr. Westergaard Andersen omtalte jo sådan en situation med en krig i Danmark, og det var klart, at det var noget, der varede i ganske få dage, og København ville blive sønderskudt og alt sådan noget.

Det er klart, det er dette, man opretholder militæret til. Man tror ikke på det, men man ønsker ikke desto mindre at opretholde fortidens skel mellem det civile og det militære. Ganske vist siger man den ene gang efter den anden, at vi har brug for et militær, der er mere moderne, der er mere civil, hvor forholdene nærmer sig den almindelige borgerlige tilværelse så meget som muligt, men når det kommer til stykket, vil man altså ikke tage konsekvenserne af det. Hr. Westergaard Andersen nævnte dette rædsomme med, at der blev rodet i skabene, og det kunne unge mennesker ikke lide andre

[Poul Dam.]

steder, og det er såvist rigtigt. Det er da trist for hr. Westergaard Andersen, hvis parti stemmer for de militære bevillinger, at det militære altså er noget andet end den øvrige verden, men han kan ikke tage konsekvensen af det, nemlig at fastslå, at det militære bør ligestilles fuldstændigt med den civile verden.

Jeg lagde mærke til, at hr. Falk Hansen talte om, at der skulle være en militær straffelov, fordi der jo var en særlig arbejdsgiver her. Man må måske minde hr. Falk Hansen om, at vi dog ikke mere har nogen kirkelig straffelov, det havde vi tidligere. Vi har heller ikke mere en særlig straffe- og retsplejelov for det kgl. teaters personale, som man havde endnu midt i forrige århundrede. Vi er kommet til en situation, hvor man har ensartede retsforhold for så at sige alle grupper i samfundet undtagen på dette punkt. Her har vi altså stadig væk et skel. De militære er uden for den almindelige retsorden; der er en særlig militær straffelov og retsplejelov.

Vi mener ikke, at dette er tidssvarende, og vi har mærket os, at Centralforeningen for seniorsergenter og stampersonel har den samme opfattelse. Jeg håber ikke, at jeg generer den pågældende gruppe ved at erklære mig enig med den — det er da muligt — men den siger i sin udtalelse til udvalget, at man finder det betænkeligt fortsat at bevare undtagelses- og særlove. Det er jeg ganske enig i, og derfor har vi stillet ændringsforslag, som imødekommer tidens trang til rationalisering af lovgivningen. Vi foreslår lovene ændret således, at én sætning opretholdes i hver af lovene, nemlig den sætning, hvorefter den gamle lov ophæves, således at man altså i fremtiden skal behandle straffesager inden for det militære område efter den almindelige borgerlige straffelovs og den almindelige borgerlige retsplejelovs regler. Det er muligt, at det kræver nogle krøller på den almindelige borgerlige straffe- og retsplejelovgivning, men dem kan man nok så få gennemført.

Hvis disse ændringsforslag, som vi stiller, ikke skulle blive gennemført, vil der jo blive afstemning om visse af de andre ændringsforslag, og dér skal jeg knytte bemærkninger til to af dem, nemlig for straffelovens vedkommende til det ændringsforslag, der

er stillet af det radikale venstre, hvor man foreslår, at § 36 i den militære straffelov skulle udgå; det er den, der handler om handlinger, der er egnet til at fremkalde modløshed. For os at se er det at fremkalde modløshed et tegn på sjælelig sundhed, når det drejer sig om dansk militær, og det ville være meningsløst at straffe det, tværtimod burde det belønnes, så vi vil gerne stemme sammen med de radikale og håber, at de radikale forstår, hvad det er, de har foreslået.

Det andet er et ændringsforslag til retsplejeloven, stillet af forsvarsministeren og tiltrådt af socialdemokratiet og de radikale. Det er en lempelse, og hvis der skulle være tvivl om, at det kunne blive vedtaget på anden måde, vil vi da gerne stemme for det; vi vil altid gerne hjælpe venner i nøden, og vore venner er i stor nød i denne sag.

Adam Møller: I tilslutning til udtalelser, jeg er kommet med ved tidligere behandlinger af de to foreliggende lovforslag, skal jeg også her fremkomme med nogle bemærkninger.

Jeg kan tilslutte mig, hvad mit partis ordfører, hr. Hans Toft, har sagt om den militære straffelov. Jeg vil gerne tilføje, at der i §§ 21 og 22 efter de ændringsforslag, der er stillet, sker en forhøjelse af strafferammen fra 4 måneder til 6 måneder. De to paragraffer omfatter befalingsmænds forseelser i forhold til dem, der er efterstående for de pågældende befalingsmænd. Man kunne måske sige, at paragrafferne sådan set var helt overflødige, for det er jo en kendsgerning, at der praktisk talt ikke foreligger overtrædelse af disse paragraffer. Det ville imidlertid være en misforståelse, hvis man så mente, de var overflødige. Det gælder jo om disse paragraffer som om meget anden lovgivning, at måske netop, fordi de er der, bliver de respekteret, og man bør derfor ikke afskaffe dem.

Jeg har også hørt fremsat den misforståelse, at de skulle vende sig imod befalingsmændene. Det mener jeg absolut ikke de gør, og jeg kan give paragrafferne min fulde tilslutning med de ændringsforhøjelser, der er, fordi det jo i virkeligheden også dér som andre steder gælder, at sådanne straffelovsbestemmelser i virkeligheden er en beskyttelse af anseelsen for hovedparten af det

[Adam Møller.]

personel, det drejer sig om. Og de ganske få promise, der eventuelt kunne blive tale om, fortjener ikke bedre, end at man ikke ved lovgivningen tager hensyn til dem.

Det var den militære straffelov. Hvad angår militær retsplejelov, vil også jeg fraråde, at man stemmer for ændringsforslagene nr. 1 og 3 med samme begrundelse, som hr. Hans Toft har fremført.

Hvad angår den resterende del af den militære retsplejelov, beklager jeg, at ministeren ikke har haft styrke til at fastholde sit eget oprindelige forslag. Jeg kan nemlig heller ikke for mit vedkommende tiltræde ændringsforslag nr. 4 på grund af det disciplinarnævn, som indføres med dette ændringsforslag. Forholdet er jo det, at disciplinarmidler er noget i forsvaret meget hyppigt forekommende — det forekommer i tusindvis af tilfælde — hvilket ikke er så mærkeligt, da det drejer sig om et personel på ca. 40.000 om året, der passerer igennem forsvaret. Der vil selvfølgelig derfor om midler, der anvendes for småforseelser, som der her er tale om, være tale om et betydeligt antal. Det er også derfor meget milde reaktioner, der er tale om. Der er f. eks. tale om belæring, om tilrettevisning, der kan være tale om efterydelse i en del af fritiden eller om en vagt uden for orden. Det er altså forholdsvis små reaktioner, men alligevel har man en meget omfattende kontrol allerede således, som ministerens forslag forelår. Det normale er jo, at et sådant disciplinarmiddel ikendes af en kompagnichef, og så er der 4 instanser, der skal føre selvstændig kontrol med, at man nu har ikendt dette disciplinarmiddel efter reglerne og på retfærdig måde, det er nemlig afdelingschefen, det er rettergangschefen, det er auditøren, og det er generalauditøren, 4 meget højtlohnede embedsmænd, som har store stillinger og megen kompetence, men som altså skal kontrollere dette.

Efter det oprindelige forslag fra ministeren er der yderligere truffet en bestemmelse om, at den, der er pålagt et disciplinarmiddel, selv kan forlange sagen forelagt rettergangschefen til afgørelse. Det vil altså sige, at man normalt kan komme til en regimentschef eller anden højere chef og bede vedkommende om at tage stilling til den. Hvis man stadig ikke er tilfreds med afgø-

relsen, kan man få sagen for et ankenævn, og et ankenævn er jo sammensat på en sådan måde, at der er 3 medlemmer, hvor den ene skal opfylde betingelserne for at kunne beskikkes som landsdommer, og de øvrige medlemmer er generalauditøren og en advokat, der udpeges af Advokatrådet.

Foruden disse instanser indfører man nu et disciplinarnævn, og dette disciplinarnævn skal træde sammen, når det ønskes af en, der er ikendt et disciplinarmiddel. Det kommer til at bestå af en auditør som formand samt to andre medlemmer, en befalingsmand — vel normalt en officer, det forudsættes der i de bemærkninger, der er til det — og en af samme grad som den pågældende. Det bestemmes, at dette disciplinarnævn naturligvis skal undersøge sagerne med vidneførelse og andre ting, således at det er temmelig mange mennesker, man sætter i sving på denne måde.

Selv om man således som jeg og de andre medlemmer i den konservative gruppe, på hvis vegne jeg også taler her, i høj grad er tilhænger af retsbeskyttelse, så må vi sige, at den havde ministeren sikret allerede med sit oprindelige forslag og sikret den rigeligt. Man kan også overdrive alting, man kan jo dog skyde spurve med kanoner, og der er her tale om ikke en dobbelt administration, men i virkeligheden en syvdobbel administration for at bedømme f. eks. en irettesættelse eller en omstilling på grund af et snavset gevær. Det synes jeg er spild af statens penge, spild af en række tjenestemænds tid og nogle omkostninger, som overhovedet ikke har relation til, hvad vi gør i det civile liv. Hvis en soldat er kommet 5 minutter for sent og han som disciplinarmiddel får en mundtlig tilrettevisning, kan han altså sætte disse 7 instanser i sving med store omkostninger og lange rejser for auditører. Men hvis han så går ud af kasernen og går hen til sin parkerede bil og er kommet 3 minutter for sent dér, ja, så sidder der en plakat på ruden om, at han skal betale 80 kr. i bøde, og det er fuldkommen håbløst for manden at prøve på at få lavet denne afgørelse om. Hvis han er glemsom, hvis han f. eks. har været ude på skydebanen i regnvejr og har glemt at vedligeholde sit gevær, smøre det ind, og det så som disciplinarmiddel bliver pålagt ham at møde om aftenen med geværet rengjort, anvende en halv time til

[Adam Møller.]

at rengøre det, så er det også et disciplinar-middel, og det kan altså få de samme 7 instansers behandling, uden at nogen menesker kan sige, at soldaten ikke er i sin gode ret til med loven i hånd til at forlange den behandling. Men hvis han har været glem-som og glemt at sætte parkeringsskiven på udenfor, er det uden appel stadig væk de 80 kr., for han har ikke skygge af chance for at få lavet dette om.

Det er det, der bevirker, at jeg mener, det er helt urimeligt at lave et så omfattende apparat. Derfor vil jeg foreslå, at man stemmer imod ændringsforslagene nr. 1, 3 og 4.

Om forslaget i al almindelighed kan jeg naturligvis eventuelt udtale mig ved tredje behandling, men jeg vil gerne sige her, at forslaget til militær retsplejelov er et tilbageskridt i forhold til den nuværende lovgivning. Dette, at man fratager de ansvarlige militære chefer den påtaleret og ikendelsesret af arbitrære straffe, som de tidligere havde, og lægger dem over til auditørerne, må ud fra et nærdemokratisk synspunkt betragtes som et tilbageskridt. Soldatens sag skal efter dette nye forslag ikke pådømmes og påtales af den leder, som han hver arbejdsdag året rundt deler tjenestested med, som har et nøje kendskab til hans forhold, og som selv har prøvet at være tjenstgørende i samme grad som den pågældende soldat. Det er ikke den chef, han har delt kulde og støv eller frost og pløre om vinteren eller høj søgang med, og som kender hans forhold, som skal bedømme hans forseelse. Nej, det er en auditor, der som oftest kommer langvejs fra fra et eller andet kontor i en anden by, og som slet ikke har det kendskab til soldaten og til soldatens vanskeligheder, som den militære leder på stedet har. Det er efter min opfattelse alt andet end nærdemokrati, det er alt andet end rationalisering. Det er tværtimod et nyt bureaukrati, man indfører på denne måde.

Jeg har ligesom det ærede medlem hr. Hans Toft ikke megen tiltro til, at det skal vise sig rigtigt, hvad ministeren siger, at denne nye lovgivning ikke kommer til at medføre ekstraudgifter. Jeg tror, den kommer til at medføre mange ekstraudgifter, bl. a. til de mange rejser og dermed følgende time- og dagpenge, som skal udbetales til

auditører, auditørassistenter og vidner og til de forskellige råd, nævn osv., der skal nedsættes i denne anledning.

Jeg tror altså, at lovforslaget som helhed vil bevirke, at den militære retspleje bliver dyrere, og det kunne vi vel affinde os med, selv om det er sparetider, og selv om vi ikke skal have dobbelt administration endsige syvdobbelt administration. Men at det også bliver dårligere, kan jeg i hvert fald for mit vedkommende ikke affinde mig med, og jeg tror, at man på mange måder her har skabt et instrument, som kan benyttes ikke alene af kvæulanter — og det gjorde måske ikke så meget, for dem er der ikke så forfærdelig mange af, det kunne man overse — men også af provokatører, bevidste provokatører, der ønsker at vanskeliggøre en sag, og som med loven i hånd kan gøre det, uden at man så meget som kan rette en bebrejdelse imod dem for deres fremgangsmåde, for de udnytter kun den lovgivning, som flertallet her er ved at gennemføre.

Forsvarsministeren (Kjeld Olesen): Når det drejer sig om forskellige generelle bemærkninger, jeg kunne gøre, føler jeg mig i vid udstrækning dækket ind af det, som flere af ordførerne har været inde på, og når det drejer sig om det meget principielle i det, der ligger af nye ting i lovforslaget, som det ser ud ved anden behandling, kan jeg henvise til mine bemærkninger ved første behandling.

Jeg vil blot sige, at de ændringer, der er foretaget i forhold til det oprindelige lovforslag, efter min mening er forbedringer. Jeg synes, jeg skylder retsudvalget en tak for det samarbejde, der har været, for de spørgsmål, der har været stillet, og for den inspiration, som vi i forsvarsministeriet har fået gennem dette samarbejde.

Jeg er enig med hr. Falk Hansen og andre i, at lovforslaget her ved anden behandling er et yderligere udtryk for, at man på dette område følger med i demokratiseringsbestræbelserne, og at man har tilstræbt en ligestilling med øvrige samfundsnormer.

Jeg lagde mærke til, at hr. Arne Christensen nævnte, om jeg så må sige, yderfløjene i vurderingen af, om det er rigtigt eller forkert, nemlig dels hvad talsmændenes faste udvalg, tjenestebestemmelsesudvalget, har udtalt, dels hvad chefer, der tidligere

[Forsvarsministeren.]

har været rettergangschefer, har udtalt. Jeg er meget enig med hr. Arne Christiansen i, at det resultat, vi her er kommet frem til, sikkert vil vise sig at være en udmærket balance i tingene på en sådan måde, at det forstås og accepteres af alle parter, og når det drejer sig om straffelov og retsplejelov, er dette med opfattelsen og forståelsen vel noget, der ikke kan vurderes højt nok.

Flere af ordførerne har været inde på den ændring, der er foreslået til § 38, stk. 2, og jeg skal ikke gøre nogen hemmelighed af, at en af de ændringer, jeg funderede over to gange, var denne ændring, som ikke alle har kunnet acceptere, nemlig at man nedsætter det, der har at gøre med tilbageholdelse på tjenestestedet, fra muligheden 3 uger til højst 14 dage. Men efter at jeg har overvejet denne sag, er jeg kommet til det resultat, at det, vi foretager os, er forsvarligt. Der skal ikke være nogen tvivl om, hvad sigtet stadig væk er i det principielle, nemlig at få nedtrappet straffene og så få afbalanceret denne nedtrapning med øget anvendelse af disciplinarmidlerne, og stadig væk er det sådan, at vi især skal hen til at undgå de små straffe. Men jeg mener, at der er en rimelig balance i tingene, altså imellem anvendelse af straf og disciplinarmiddel, når vi gennemfører denne ændring. 14 dages tilbageholdelse på tjenestestedet kan jo være flere ting, og for den, der skal vurdere dette som et disciplinarmiddel, kan der jo ligge den kombinationsmulighed, at man tilbageholder i 14 dage og kombinerer dette med f. eks. ekstravagt i en vis udstrækning på en sådan måde, at man i virkeligheden opnår det, man egentlig havde i tankerne med de 3 uger. Jeg kan være enig i hr. Falk Hansens og andres bemærkninger om, at 14 dages tilbageholdelse på tjenestestedet er en meget lang tid, noget, der føles temmelig hårdt.

Jeg må for en ordens skyld sige, at jeg naturligvis ikke kan anbefale, at man stemmer for det ændringsforslag, der er stillet af socialistisk folkeparti. Det må vel også ligge i selve sagens behandling, at jeg ikke kan anbefale det ændringsforslag, der er stillet af det radikale venstre, når det drejer sig om den militære straffelovs § 36, som det radikale venstre ønsker man skal afskaffe, fordi man føler sig dækket ind af § 33. Vi har tid-

ligere diskuteret det, og jeg har fremsendt til udvalget min opfattelse af tingene; jeg skal bare for en ordens skyld understrege, at vi nok vil vurdere det, man kan lægge i en sådan paragraf, noget forskelligt. Jeg mener ikke, at My Lai-eksemplet fra Vietnam er videre relevant, og det har vist heller ikke, så vidt min hukommelse fortæller mig, spillet nogen rolle i den behandling, sagen fik ved amerikansk ret. Derimod spiller det en rolle, hvis man fastholder § 33 som den eneste, der skal dække sådanne situationer ind, for så vil det i virkeligheden betyde en udvidelse, fordi § 36 kun taler om forhold under krig, hvorimod § 33 taler om forhold under truende udsigt til krig. Jeg skal ellers ikke gå i enkeltheder i argumentationen, men bare sige, at jeg mener principielt, det er rimeligt, at man fastholder § 36 som foreslået, og vil anbefale, at man følger dette ved afstemningen.

Så kan jeg til hr. Westergaard Andersen sige, at jeg naturligvis vil være meget positiv over for, at talsmænd får alt relevant materiale, og da vi nu er færdige med tredje behandling allerede i denne uge, så vidt jeg kan forstå, er det klart, at vi vil gå i gang med at udarbejde et sådant materiale i samarbejde med det permanente tjenestebestemmelsesudvalg.

Til hr. Hans Toft skal jeg sige, at det naturligvis ikke eksakt kan gøres op, hvor meget ændringen af de to love vil betyde økonomisk. Jeg har givet udtryk for, at merudgifterne efter min mening vil være meget begrænsede, og har f. eks. i forbindelse med spørgsmålet om auditorer hævdet, at det ikke er et øget antal, vi får brug for; tværtimod betyder nedtrapningen af straffene, at vi vel skal bruge et færre antal. Det kan jeg ikke sige med nøjagtighed, men det er min bedste overbevisning, at de ændringer, der er tale om, også ændringerne i den militære retsplejelov f. eks. i forbindelse med disciplinarnævnet og ankenævnet, vil medføre, hvad jeg vil betegne som overkommelige udgifter, der ikke på afgørende måde vil belaste budgettet.

Dødsstraffen har været nævnt, og som det blev sagt er det jo ikke den, vi skal behandle ved denne lejlighed. Det er for den militære straffelovs vedkommende §§ 33 og 34. Blot vil jeg sige, at jeg ikke over for udvalget har skjult min egen opfattelse af døds-

[Forsvarsministeren.]

straffen, idet jeg selv går ind for, at den bør ophæves. På den anden side erkender jeg også, at der kan fremføres mange argumenter og måske argumenter, det er svært direkte at stille op over for hinanden og sammenligne, jfr. de bemærkninger, hr. Falk Hansen var fremme med. Jeg synes selv, det er en udmærket ting, at vi nu vender tilbage i næste folketingssamling og så i ro og mag og med megen eftertænksomhed drøfter dette meget vigtige spørgsmål igen.

Må jeg bare gøre én bemærkning til hr. Poul Dam. Det er den, at det så sandelig ikke er for at gøre tingene vanskeligere for dem, der arbejder i forsvaret, at vi har en særlig militær straffelov og retsplejelov, det er for at gøre det lettere. Der må nu engang eksistere særlige forhold i et forsvar, og hvis det var sådan, at disse særlige forhold, når det drejer sig om en straffelov eller retsplejelov, skulle henføres under tilsvarende borgerlige love, er jeg bange for, at det ville være noget uoverkommeligt at finde rundt i alt dette, og derfor er der også noget rationelt i, at man ligesom har taget det ud i en særlig lovgivning, således at alle parter bedre forstår, hvad det egentlig drejer sig om.

Endelig vil jeg sige til hr. Adam Møller, at nogle af de synspunkter, der var fremme, også var fremme ved første behandling, og jeg mener ikke, det er rimeligt, at hr. Adam Møller kører argumentet om nærdemokrati frem, når vi nu går over til, at den lokale chef ikke mere skal være rettergangschef. Jeg mener, at det hensyn spiller en langt større rolle, at der bliver tale om en ensartet behandling for alle dem, der skal tiltales, og det vil være tilfældet i langt større udstrækning, når det er auditøren, der kommer ind i billedet.

Så vil jeg bare give udtryk for, at når det drejer som at trække en grænse for et eller andet, som hr. Adam Møller var inde på, tror jeg ganske simpelt ikke, at hr. Adam Møller og jeg kan blive enige, fordi vi i hold-

ning er så vidt forskellige, og her tænker jeg også på bemærkninger, der blev fremsat ved første behandling. At dette skal blive udnyttet, misbrugt, af værnepligtige, mener jeg ikke vil blive tilfældet. Det samarbejde, jeg har med værnepligtiges talsmænd, og den inspiration og de positive forslag, vi får fra deres permanente udvalg, viser, at der er tale om en grundig overvejelse af de ting, de kommer frem med, og jeg mener alt taget i betragtning, at det er at undervurdere værnepligtige af i dag, hvis hr. Adam Møller tror, at dette vil medføre misbrug. Men jeg vil da medgive hr. Adam Møller, at det er min egen opfattelse, og kun erfaringerne senere hen vil kunne vise os, hvem der har ret.

Med disse bemærkninger endnu en gang tak for samarbejdet med udvalget.

Falk Hansen: Jeg skal ikke forlænge debatten, men kun sige, at jeg med stor interesse lyttede til hr. Adam Møllers indlæg. Jeg vil dog gerne sige, at vi er nok nogle i udvalget, der er gået ud fra, at det ikke drejede sig om at beskytte officererne mod de værnepligtige, men at problemstillingen egentlig var den modsatte, nemlig i givne situationer at sikre de værnepligtige over for officererne, som trods alt har fat i den lange ende af tovet. Det synes jeg nok man kunne blive lidt i tvivl om, da man lyttede til hr. Adam Møllers tale.

Og så kun til hr. Poul Dam. Sammenligninger er jo en vældig god ting, og de kan også være et overordentlig fortrinligt pædagogisk hjælpemiddel, men forudsætningen må være, at man bruger sammenlignelige størrelser. Hr. Poul Dam var inde på, at man manglede en kirkelig straffelov — jeg ved ikke, om hr. Poul Dam efterlyste en, men i hvert tilfælde sagde han, at man ikke havde en sådan — og jeg forstod, at man heller ikke havde en straffelov på det kgl. teater. Jeg vil dertil kun sige, at jeg synes ikke rigtig, eksemplerne er brugbare. Mig beke ndt var det, jeg sagde i forbindelse med de specielle militære love, at de værneplig-

[Falk Hansen.]

tige befinder sig i en ganske særegen, nemlig tvungen, situation i forholdet til forsvaret som arbejdsgiver. Det gør den menighed ikke, som frivilligt møder op om søndagen, og det gør de skuespillere heller ikke, som søger ind ved det kgl. teater. I øvrigt findes der vel dér som andre steder, måske oven i købet også i SF, en vis husorden. Så skal jeg da ikke undlade at gøre opmærksom på, at hr. Poul Dam jo er suppleant til det kirkelige udvalg, og jeg tror, han må blive på den plads et stykke tid endnu, for der findes vitterlig specielle sanktioner, idet en præst kan fradømmes kjole og krave, og det må jo siges at være noget, som er specielt for denne del af samfundet. Det er ikke noget, man normalt går rundt og gør ved andre mennesker.

Hermed sluttede forhandlingen.

Der foretoges først afstemning vedrørende forslag til militær straffelov.

Ændringsforslag nr. 1 om en ny affattelse af lovforslaget
forkastedes med 119 stemmer mod 16.

§§ 1-14, ændringsforslag nr. 2 om en ny affattelse af § 15, § 15 i den ændrede affattelse, ændringsforslag nr. 3, § 16, således ændret, §§ 17 og 18, ændringsforslag nr. 4 om en ny affattelse af § 19, § 19 i den ændrede affattelse, § 20, ændringsforslag nr. 5, § 21, således ændret, ændringsforslag nr. 6 og 7, § 22, således ændret, ændringsforslag nr. 8, § 23, således ændret, §§ 24-26, ændringsforslag nr. 9, § 27, således ændret, og §§ 28-35
vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 10 *forkastedes* ved, at § 36
vedtoges med 99 stemmer mod 37.

§§ 37-39
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik dernæst til afstemning vedrørende forslag til militær retsplejelov.

Ændringsforslag nr. 1 om en ny affattelse af lovforslaget
forkastedes med 120 stemmer mod 16.

§§ 1-11, ændringsforslag nr. 2, § 12, således ændret, og §§ 13-37
vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 3
vedtoges med 86 stemmer mod 50.

§ 38, således ændret, og §§ 39-42
vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 4 om en ny affattelse af § 43
vedtoges med 133 stemmer mod 4.

§ 43 i den ændrede affattelse, ændringsforslag nr. 5 om en ny affattelse af § 44, § 44 i den ændrede affattelse og §§ 45-48
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om støtte til modernisering af jordbrugsbedrifter.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 211) findes i tidenden sp. 4904, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 1303).